

**СКОРОХОД Ю.С.,
кандидат історичних
наук, доцент**

*Інститут міжнародних
відносин Київського
національного
університету
імені Тараса Шевченка*

**ПОШУК
МЕХАНІЗМІВ
УРЕГУЛЮВАННЯ
ЛІВАНЬСЬКОГО
КОНФЛІКТУ В
МЕЖАХ СИСТЕМИ
МІЖАРАБСЬКИХ
ВІДНОСИН
В СЕРЕДИНІ
1970-Х РОКІВ**

Одна із визначальних характеристик міжарабської системи відносин полягає в тому, що динаміка системних кореляційних зв'язків і відносин в її рамках визначається переважно взаємодією центросилових держав. Формування моделі врегулювання ліванського конфлікту Лігою арабських держав (ЛАД) залежало, насамперед, як від позиції та бачення підходів до вирішення цієї проблеми арабських центрів сили, так і від характеру та тогочасного стану їх взаємовідносин.

Єгипет неодноразово висловлював свою стурбованість ліванськими подіями, вважаючи, що якщо своєчасно не буде вжито необхідних заходів по врегулюванню цього конфлікту, то, як наголошував тогочасний єгипетський президент А.Садат, – “катастрофа в Лівані може бути більшою, ніж катастрофа 1948 року в Палестині”¹. Офіційна позиція Каїру була сформульована в заяві єгипетського уряду стосовно ситуації в Лівані від 1 грудня 1975 року. Єгипетська позиція ґрунтувалася на тому, що існують дві сторони конфлікту: перша стосується відносин між самими ліванцями (“внутрішня ситуація”), а друга – палестинсько-ліванських

відносин. Окрім цього, існує також такий суттєвий чинник, як втручання арабських та іноземних країн в розвиток подій в Лівані. Виходячи з цього, Єгипет вважав, що єдиним прийнятним рішенням кризової ситуації в Лівані є таке, яке передбачає початок конструктивного діалогу, що має розвиватися в двох площинах: між самими ліванцями ("ліванська формула") та між палестинцями та ліванцями ("лівано-палестинська формула"). Основою для початку останнього мала стати Каїрська угода 1969 року, яка регулює відносини між палестинцями та ліванцями, і виконання положень якої може стати запорукою нормалізації відносин між ними. Окрім цього, було наголошено, що необхідними кроками мали б стати наступні: не допустити втягнення палестинців в розвиток воєнних дій, що в свою чергу передбачає зусилля, які були б спрямовані на те, щоб "не дозволити неліванським силам експлуатувати цю (палестинську – Ю.С.) присутність для досягнення своїх власних амбіцій"; виступити проти будь-яких спроб інтернаціоналізувати конфлікт; виступити проти будь-яких спроб поділу країни; а також запровадити контроль над поставками зброї до Лівану². Арабське втручання мало бути обмежене виключно діяльністю ЛАД і, зокрема, його Генерального секретаря. Спочатку президент Єгипту вважав, що найкращою моделлю врегулювання кризи в Лівані є проведення лівано-палестинських переговорів за участю президента Лівану С.Франж'є та лідера Організації визволення Палестини (ОВП) Я.Арафата при посередництві і безпосередній участі Генерального секретаря ЛАД М.Ріада, в ході яких мала бути досягнута остаточна угода, яка дозволить "зберегти ліванський суверенітет і безпеку, так само як і безпеку всіх інших сторін та присутність Руху палестинського опору" на ліванській території³. В подальшому, в зв'язку із розширенням масштабів втручання зовнішніх сил в події в Лівані, Єгипет виступив в підтримку ідеї активного втручання ЛАД в процес врегулювання ліванського конфлікту. Зокрема, в заяві Ради національної безпеки Єгипту від 28 березня 1976 року відзначалося, що рішення ліванської проблеми може бути знайдено на арабському рівні, що арабське втручання має "супроводжуватись направленням (до Лівану – Ю.С.) символічних міжарабських сил безпеки", які мають перебувати на ліванській території доти, доки ситуації в цій країні "не стане стабільною і сприятлива атмосфера не покладе край цьому ... кривавому конфлікту"⁴.

Саудівська Аравія в свою чергу виявляла стурбованість ситуацією в Лівані, але прагнула безпосередньо не втручатися в розвиток подій, віддаючи перевагу залученню механізмів ЛАД і по-суті стоячи на позиції "арабізації" ліванського конфлікту, яка передбачала формування механізмів відновлення стабільності та безпеки в Лівані у межах системи міжарабських відносин. Саудівці вважали, що "національна єдність" має бути фундаментом та основною передумовою для відновлення "безпеки, стабільності та суверенітету". Якщо Лівану необхідні внутрішні

реформи, то це має бути вирішено без будь-якого зовнішнього втручання через “розумний діалог” серед самих ліванців⁵.

Однак дещо пізніше (після жовтневої зустрічі Ради ЛАД 1975 р.) Саудівська Аравія модифікувала свою позицію. Під час візиту саудівського короля Халеда до Сирії 25-27 грудня 1976 року було висловлено бажання, щоб сирійські зусилля були успішними в тому, щоб Ліван міг подолати кризу та щоб “порядок та безпека” були відновлені на ліванській території. Не відкидаючи ідею “арабізації” ліванського конфлікту як таку, на той момент офіційний Ер-Ріад вважав, що будь-яка “арабізація” має здійснюватися через сирійські миротворчі зусилля. В подальшому (в період січня-квітня 1976 р.) саудівці побудували свою ліванську політику на підтримці спонсорованої Сирією мирної ініціативи.

Позиція Іраку полягала в активній протидії сирійській політиці в Лівані як на дипломатичному фронті (в межах міжарабських відносин шляхом ініціювання розгляду ліванського питання в рамках ЛАД), так і в формі безпосередньої підтримки деяких ліванських угруповань. Офіційний Багдад неодноразово наголошував на тому, що “сирійське втручання у вирішення (ліванського – Ю.С.) питання не є безкорисливим. Інакше чому цей режим не зупинив воєнні дії в Лівані кілька місяців тому, дозволивши замість цього Лівану бути перетвореним в море крові, якщо вони мали магічний ключ до вирішення проблеми, як вони стверджують? Сирійський режим бажає контролювати ліванських політиків та створювати їх для служіння сирійським цілям”⁶.

Позиції Сирії та ОВП з вищезгаданих питань була принципово іншою: вони виступали проти будь-якої “арабізації” ліванського конфлікту. В найбільш концентрованому вигляді основні положення їх тогочасної позиції знайшли своє відображення в сирійсько-палестинському комюніке від 16 квітня 1976 року, яке було опубліковано після зустрічі президента Сирії Х.Асада із палестинськими лідерами (Я.Арафатом, З.Махсіною, Ф.Каддумі, Н.Хаватмою, С.Халафом, Абу Салехом). В пункті 4 цього документу відзначалося: “Відхилити арабізацію ліванської кризи, особливо якщо вона призведе до введення (на територію Лівану – Ю.С.) міжарабських сил”. Відповідно в пунктах 6 та 7 наголошувалося на необхідності продовження сирійської ініціативи та неприпустимості як інтернаціоналізації ліванського конфлікту, так і “введення міжнародних сил в Ліван”.

Таким чином, вже в початковий період розвитку ліванського конфлікту на міжарабській арені окреслились два підходи до його врегулювання – “арабізації” (прихильниками якої виступали Саудівська Аравія, Єгипет, Ірак) та “сирійзації”, яка передбачала монополізацію процесу врегулювання Сирією (репрезентували Сирія та ОВП).

Етапними для формування загальноарабської концепції врегулювання ліванського конфлікту в рамках системи міжарабських відно-

син стали позачергова сесія Ради ЛАД в червні 1976 року, а також шестистороння конференція в Ер-Ріаді та каїрська зустріч арабських країн на вищому рівні, які мали місце в жовтні 1976 року.

Скликання позачергової сесії Ради ЛАД в Каїрі 8 червня 1976 р. Стало наслідком стурбованості арабських країн загостренням ситуації в Лівані в зв'язку із введенням на територію цієї країни 1 червня 1976 року сирийських військ. В рішеннях Каїрської зустрічі Ради ЛАД містився заклик до конфліктуючих сторін негайно припинити вогонь (пункт 2), здійснити всеохоплююче національне примирення при сприянні новообраного ліванського президента на засадах єдності ліванського народу, єдності території та суверенітету країни (пункт 5). Окрім цього, був сформований чотиристоронній комітет у складі міністра закордонних справ Бахрейну, Генерального секретаря ЛАД та керівників алжирської та лівійської делегацій, який мав на меті співпрацювати із всіма зацікавленими сторонами в Лівані для покращення ситуації та відновлення безпеки та стабільності (пункт 4).

Ключовими ж на сесії стали проблеми сирийської військової присутності та формування міжарабських сил, зокрема їх статусу, терміну перебування, національного складу, кількості, підпорядкування тощо. Більшість арабських країн виступила на підтримку пошуку взаємопов'язаного вирішення цих питань: розміщення міжарабських сил в Лівані мало супроводжуватися виведенням сирийських військ із ліванської території. Так, в проекті резолюції Ради ЛАД прямо наголошувалося на тому, що Символічні Міжарабські сили безпеки (МАСБ) повинні сприяти виведенню тих контингентів сирийських військ, які не увійдуть до складу МАСБ. Така постановка питання надавала обмеженому контингенту сирийських військ можливість залишатись у Лівані, але вже в складі міжарабських сил безпеки, в той час як основна частина сирийських військ мала бути виведена з території Лівану, а їхні функції (підтримка безпеки та стабільності) покладалися на сили ЛАД. Однак після рішучих протестів з боку Сирії в кінцевий варіант тексту резолюції Ради ЛАД були внесені корективи: термін "вивід" було вилучено, і до тексту резолюції було введено термін "заміна". В результаті у пункті 3 резолюції Каїрської зустрічі вказувалось на необхідність "сформувати символічні міжарабські сили безпеки під керівництвом Генерального секретаря Ліги арабських держав для того, щоб встановити безпеку та стабільність в Лівані; ці сили мали почати виконувати свої завдання негайно, замінивши сирийські війська".

Внесення вищевказаних коректив мало принципове значення і істотним чином вплинуло як на загальний подальший розвиток ситуації в Лівані, так і на ефективність МАСБ. Певна невизначеність та неконкретність терміну "заміна" надавала Дамаску можливості більш широкого трактування рішення сесії Ради ЛАД, не пов'язуючи місії МАСБ з обов'язковим характером забезпечення передислокації сирийських військ, а лише, наприклад, інтерпретуючи їх в ракурсі виведення

сирійських контингентів із зони відповідальності МАСБ. Таке компромісне рішення Ради ЛАД стало як наслідком непоступливої позиції Сирії в цьому питанні (офіційний Дамаск був категорично проти виводу своїх військ з території Лівану), так і тиску з боку ліванського президента, який виступив за збереження сирійської військової присутності в Лівані. У відкритому листі на ім'я Генерального секретаря ЛАД президент Лівану С.Франж'є, заявив, що він розглядає введення сирійських військ як невід'ємну складову частину виконання прийнятого в лютому 1976 року Конституційного документа, згідно з яким Сирія гарантувала, що палестинці дотримуватимуться своїх попередніх угод із ліванською владою. Було наголошено, що сирійська військова присутність в Лівані має тимчасовий характер і закінчиться тільки тоді, коли у Лівані будуть відновлені мир і безпека. При цьому С.Франж'є акцентував увагу Генерального секретаря ЛАД на тому, що питання присутності сирійських військ в Лівані є прерогативою двосторонніх лівансько-сирійських відносин і що "обговорення двосторонніх відносин між Ліваном і Сирією знаходиться поза юрисдикцією Ліги арабських держав".

Розбіжності в позиціях більшості країн-членів ЛАД та ліванського уряду з питання сирійської військової присутності в Лівані призвели до появи істотного протиріччя між мандатом МАСБ і завданнями, які були покладені на сирійський військовий контингент. Спроби ЛАД апіорі уникнути появи цієї дуальності шляхом взяття МАСБ на себе відповідальності за відновлення безпеки і стабільності в Лівані при одночасному виведенні сирійських військ з ліванської території були заблоковані офіційним Бейрутом і Дамаском. По суті, збереження сирійської військової присутності було висунуто в якості передумови для надання згоди ліванського уряду на розгортання міжарабських сил в Лівані.

Сама постановка питання на червневій зустрічі 1976 року про виведення сирійських військ з ліванської території свідчила про те, що більшість арабських країн, хоч і не оцінювали введення сирійських військ в Ліван як акт агресії, але і не визначали сирійську військову присутність в якості стабілізуючого чинника. Хід зустрічі Ради ЛАД в Каїрі був позначений зіткненням двох підходів до врегулювання ліванської кризи – "арабізації" та "сирійзації", – що знайшло свій вияв в жорсткому політико-дипломатичному протистоянні прихильників цих підходів: Сирії та ліванського президента С.Франж'є, з одного боку, та Єгипту, Саудівської Аравії, ОВП та Іраку – з іншого. Наслідком цього протистояння стало те, що на Каїрській позачерговій сесії Ради ЛАД було досягнуто компромісне рішення: Сирія зберігала свою військову присутність в Лівані (принаймні, остаточного і недвозначного вирішення цієї проблеми не мало місця); арабські країни також фактично погодились на продовження сирійської ініціативи щодо врегулювання ліванської кризи. Одночасно ЛАД була залучена до процесу розблокування конфліктної си-

туації в Лівані (створення МАСБ, формування комітету чотирьох тощо). В умовах значної військової присутності Сирії заходи, передбачені ЛАД щодо гарантування безпеки та стабільності в Лівані, не могли бути ефективними апріорі.

Досягнення компромісу стало не тільки наслідком тиску Сирії та Лівану, але й результатом політики Саудівської Аравії, яка була зорієнтована, як зазначає М.Діб, на досягнення принаймні трьох цілей: (1) примирення Сирії та Єгипту як частини загальної стратегії арабського консенсусу в підготовці до Женевської мирної конференції; (2) примирення ОВП як з сирійським режимом, так і з ліванською владою для того, щоб Арафат та його ОВП змогли вижити в ході громадянської війни; (3) підтримка законної ліванської влади, репрезентованої президентом Лівану І.Саркісом як прелюдії до закінчення громадянської війни⁷. Саме прагнення зберегти консенсус, досягнутий на Каїрській зустрічі Ради ЛАД, та виконати її рішення в повному обсязі характеризувало політику Саудівської Аравії в період до вересня 1976 р. і чітко простежувалося в подальших зустрічах арабських країн різного рівня за участю Ер-Ріаду. Зокрема, конференція прем'єр-міністрів Сирії, Єгипту, Саудівської Аравії та Кувейту, що проходила в Ер-Ріаді 23 червня 1976 р., підтвердила рішення Ради ЛАД щодо Лівану. Відповіддю на прохання Камалю Джумблата (яке містилося в каблогамі від 30 червня 1976 року на ім'я короля Халеда) направити саудівські війська до Лівану з метою припинення кровопролиття стала декларація, опублікована після тресторонньої зустрічі 19 липня 1976 року короля Саудівської Аравії Халеда, президента Єгипту А.Садата та президента Судану Нумейрі, на якій знову було підтверджено підтримку попередніх резолюцій ЛАД та розміщення МАСБ в Лівані.

У жовтні 1976 року проведенням шестисторонньої конференції в Ер-Ріаді за участю Єгипту, Сирії, Лівану, Саудівської Аравії, Кувейту, Сирії, а також ОВП (16-17 жовтня) та Каїрської зустрічі арабських країн на вищому рівні (25-26 жовтня) завершився процес повної "арабізації" ліванської кризи.

Одним із найважливіших підсумків зустрічі, яка відбулася в Ер-Ріаді 17 жовтня 1976 р., стало ухвалення рішення про трансформацію МАСБ у міжарабські сили стримування (МАСС). Така трансформація мала відбутися як шляхом суттєвого розширення чисельності міжарабських сил (до 30 тис. чол.), так і шляхом розширення та переорієнтації їх функцій⁸.

Можна виокремити, принаймні, дві події, які мали визначальний вплив на хід шестисторонньої зустрічі в Ер-Ріаді та рішення, ухвалені нею. По-перше, це формування Сирією певних рамок для налагодження конструктивних відносин з Палестинським рухом опору. Офіційний Дамаск на зустрічі намагався довести, що збройне протистояння з палестинцями, яке мало місце напередодні в Лівані, було спробою попередити поділ Лівану, тобто довести, що вищезгадані дії Сирії вписуються в

рамки концепції ЛАД відновлення стабільності та безпеки в Лівані, оскільки одним із основних її принципів (як це неодноразово наголошувалась арабськими країнами) є неприйнятність поділу Лівану в будь-якій формі. Режим Х.Асада акцентував увагу лідерів ОВП на тому, що відхід від підтримки політики К.Джумבלата та нормалізація відносин з ліванською владою на основі поваги до суверенітету та національної єдності є єдино прийнятним шляхом для нормалізації сирійсько-палестинських відносин. Фактично саме на Ер-Ріадській зустрічі в жовтні 1976 року був започаткований процес порозуміння між лідерами ОВП та сирійським керівництвом, свідченням чого став візит Я.Арафата 20 жовтня 1976 року до Дамаску, наслідком якого стало припинення вогню по всій території Лівану.

Друга і чи не найголовніша подія – істотне покращення єгипетсько-сирійських відносин. Вже протягом першого дня Ер-Ріадської зустрічі президенти Сирії та Єгипту зустрічалися двічі і дійшли порозуміння з широкого кола проблем. Після цих зустрічей сирійський президент зауважив еміру Кувейту, що “незгоди між ним та А.Сада-том торкались здебільше тактичних, аніж стратегічних питань”⁹. Істотну роль в єгипетсько-сирійському зближенні відіграла Саудівська Аравія, яка мала досить суттєвий важіль впливу на Сирію – надання фінансової допомоги. Саме на зустрічі в Ер-Ріаді Саудівська Аравія та Кувейт пообіцяли Дамаску компенсувати 40% скорочення бюджету (яке сталося внаслідок ліванської війни), наданням 3,5 млрд. доларів додаткової допомоги¹⁰.

Таким чином, на певний період часу зусиллями Саудівської Аравії було відтворено взаємопорозуміння центросилових держав в трикутнику Саудівська Аравія – Єгипет – Сирія як основи для підтримання міжарабського балансу сил, що існував ще напередодні громадянської війни в Лівані. В свою чергу, досягнення консенсусу між арабськими країнами, які мали на той час визначальний вплив на динаміку міжарабських відносин, усунуло основну перешкоду на шляху до формування спільної позиції арабських країн щодо врегулювання ліванського конфлікту.

Процесові досягнення консенсусу серед ключових центросилових арабських держав стосовно розблокування кризової ситуації в Лівані була притаманна значна специфіка. Його розвиток не став наслідком відповідних істотних трансформацій підходів сирійського керівництва до вирішення ліванської проблеми – вони залишалися незмінними протягом всього періоду ліванської кризи 1975-1976 років, а був насамперед зумовлений кардинальними позитивними змінами, що сталися на той момент в площині двосторонніх відносинах Сирії з іншими арабськими країнами, насамперед, Єгиптом. Іншими словами, формування консенсусу в рамках ЛАД стосовно Лівану не відбулося в результаті переосмислення ключовими арабськими державами подій в Лівані та вироблення на цій основі нових

підходів до розблокування кризи, а було спричинено трансформацією в сприйняттях та геостратегічних оцінках ними Сирії і, відповідно, ставлення Дамаску до ролі тих чи інших регіональних акторів на шкалі сирійської близькосхідної політики в цілому.

Досягнення міжарабського консенсусу щодо ліванської проблеми та ролі у її розв'язанні сирійського чинника мало принципове значення з точки зору трансформації місця та ролі ліванського конфлікту в системі міжарабських відносин. Можна погодитися з твердженням В.Халіді про те, що "Арабський консенсус після Ер-Ріадської та Каїрської зустрічей в верхах, як уявляється, покінчив з роллю "іспанської громадянської війни", яку Ліван відігравав в регіональному міжарабському конфлікті в 1975-1976 роках"¹¹. Іншими словами, ліванському конфліктові (принаймні на період існування балансу сил, який склався на жовтневих зустрічах країн-членів ЛАД) вже не відводилася роль інструменту, з допомогою якого центросилові держави прагнули змінити баланс сил на міжарабській арені на свою користь. Таким чином, як ступінь "арабізації" ліванського конфлікту на різних етапах його розвитку, так і його роль та місце в системі міжарабських відносин безпосередньо залежали від стану двосторонніх відносин між центросиловими арабськими державами, який проектувався на формування їх підходів до розблокування ліванської кризи 1975-1976 років.

Суттєві особливості досягнення міжарабського консенсусу з ліванської проблеми визначали і сутність та специфіку самого власне процесу переходу до "повної або інтенсивної арабізації" ліванського конфлікту. Однак перехід до "повної або інтенсивної арабізації" ліванського конфлікту не означав, що тенденція до "арабізації" взяла гору над тенденцією до "сиріїзації" (що знаходило свій вияв в тому, що саме ЛАД з цього моменту мала б визначальний вплив на розвиток подій в Лівані, або ж, принаймні, в тому, що діяльність сирійських військ була поставлена під контроль ЛАД: цього не сталося), а, насамперед, в формуванні консенсусу серед більшості центросилових арабських держав (за винятком Іраку) в питанні визначення ролі сирійського чинника в процесі врегулювання ліванської кризи. Рішення в першу чергу Каїрського самміту свідчили, що в той період більшість арабських країн фактично визнали особливу роль Сирії в Лівані й санкціонували проведення ліванського курсу Дамаска. А, отже, в цьому контексті на певний період часу (принаймні, на період збереження тристороннього консенсусу) "арабізація" та "сиріїзація" не сприймалися як несумісні, або ж як взаємовиключні тенденції в розвиткові ліванського конфлікту (зокрема, в фазі його деескалації).

Ухваленням резолюцій стосовно Лівану шестисторонньої зустрічі в Ер-Ріаді та їх ратифікацією на конференції арабських країн на вищому рівні в Каїрі по суті завершується і процес формування арабської моделі врегулювання ліванської кризи, яка була апробована в 1970-х роках. Визначальною рисою формування концептуального підходу ЛАД до врегулювання кризи в Лівані став, як наголошувалось в резолюції

від 26 жовтня 1976 року Каїрської конференції в верхах, розгляд поточної ситуації в Лівані “з точки зору збереження його суверенітету і незалежності, так само як і солідарності ліванського та палестинського народів”¹². Такий підхід передбачав уникнення будь-якої ідентифікації подій в Лівані (громадянська війна, акт зовнішньої агресії чи щось інше), яка априорі передбачала визначення причин та джерел конфлікту в рівній мірі, як і його суб’єктів). Спроба Іраку внести на розгляд конференції питання про сирійську агресію проти Лівану до певної міри могла поставити ЛАД перед необхідністю визначення характеру подій в Лівані. Однак пропозиція іракської делегації не знайшла підтримки серед інших членів Ліги. З іншого боку, існувала велика ймовірність того, що внесення питання про визначення джерел, предмету та суб’єктів конфлікту щонайменше ускладнило б (а швидше за все, й унеможливило) досягнення міжарабського консенсусу в рамках ЛАД як передумови для стабілізації ситуації в Лівані, оскільки неминуче передбачало розгортання дискусії стосовного ролі Сирії та ОВП в ліванському конфлікті в якості його суб’єктів. Як наслідок, в документах Ліги арабських держав періоду другої половини 1970-х років не фігурують такі поняття як “громадянська війна”, “внутрішній конфлікт”, “зовнішня агресія”, а натомість вживалися такі терміни, як “криза”, “загроза безпеці та стабільності”, “збройний конфлікт” тощо. В резолюціях ЛАД увага акцентувалася на тому, що зусилля ЛАД по врегулюванню конфліктної ситуації в Лівані ґрунтуються на “національних (тобто панарабських – Ю.С.) зобов’язаннях підтримувати єдність, безпеку та суверенітет Лівану, і також захищати Рух палестинського опору, який репрезентує ОВП, єдиний законний представник палестинського народу...”¹³. Виходячи з цього наголошувалося, що основними принципами, на який має розгортатися процес відновлення стабільності та безпеки в Лівані мають бути:

- неприйнятність поділу Лівану “під будь-яким приводом чи в будь-якій ... формі, чітко висловленій чи мовчазній”;
- визнання територіальної цілісності, суверенітету та національної єдності Лівану;
- неприпустимість втручання у внутрішні справи Лівану¹⁴.

Такий концептуальний підхід ЛАД до ліванської кризи як до прояву порушення стабільності і безпеки в країні мав визначальне значення на формування власне моделі та вибір механізмів і засобів розблокування конфліктної ситуації в Лівані. Ключові положення резолюцій ЛАД свідчили про те, що основні завдання, які Ліга ставила перед собою в Лівані, полягали в наступному:

- припинення воєнних дій;
- відновлення докризового статус-кво в Лівані;
- повернення Лівану до нормального життя та стабільності;
- гармонізація лівано-палестинських відносин на засадах виконання положень Каїрської угоди 1969 року, підписаної Ліваном та ОВП.

Саме на виконання цих завдань були спрямовані як заходи, передбачені рішеннями ЛАД (забезпечення припинення воєнних дій та запровадження режиму попередження їх відновлення; вилучення важкої зброї; повернення сил на позиції, які вони займали до початку конфлікту; нормалізація діяльності державних та громадських установ; припинення інформаційної війни тощо), так і вибір основних механізмів процесу відновлення стабільності та безпеки – формування міжарабських сил стримування та створення Комітету ЛАД з метою гармонізації лівано-палестинських відносин.

Таким чином, модель ЛАД, апробовану в другій половині 1970-х років, можна охарактеризувати як *стабілізуючу*, спрямовану на зниження рівня протистояння та попередження подальшого ескалації ліванського конфлікту. На відміну від моделі урегулювання конфлікту, яка базується на принципі поступовості і передбачає реалізацію декількох послідовних фаз (припинення воєнних дій; налагодження діалогу та підготовка до проведення переговорів; початок переговорного процесу; виконання досягнутих домовленостей¹⁵), що відрізняються своїми завданнями, стабілізуюча модель ЛАД була орієнтована насамперед на усунення симптомів, а не джерел конфлікту. Не дивлячись на те, що в заявах керівників більшості арабських держав неодноразово містилися заклики до внутрішньо ліванського діалогу як найбільш прийнятний засіб вирішення існуючих протиріч, Ліга арабських держав, як свідчать жовтневі резолюції, не передбачала ані взяття на себе функції по його організації, ані проведення під своєю егідою переговорів конфліктуючих сторін. Отже, модель ЛАД по розблокуванню кризової ситуації в Лівані була зорієнтована на припинення воєнних дій та відновлення довоєнного статус-кво в Лівані як необхідної передумови для політичного діалогу, що мав розпочатися (якщо в цьому виникне потреба) з ініціативи самих ліванців. Однак хід громадянської війни 1975-1976 років засвідчив, що потенціал пошуку прийнятного вирішення конфлікту власне самими політичними діячами Лівану по суті був вичерпаний. Окрім того, в комплексі стабілізаційних заходів Лігою арабських держав не було прийнято рішення – що уявляється надзвичайно важливим – про повне роззброєння та розформування ліванських міліцій (мова йшла лише про вилучення важкого озброєння та звільнення громадських та державних установ від “озброєних елементів”¹⁶), що, без сумніву, мало послабити вплив лідерів військових формувань і, відповідно, посилити позиції традиційних лідерів субобщин і центрального уряду. Таким чином були створені умови для пошуку рішення в прийнятних для консоціальної демократії рамках – на рівні політичної еліти субобщин без істотного тиску лідерів міліцій. Більш того, акцентування уваги в рішеннях ЛАД виключно на відновленні довоєнного статус-кво (припинення воєнних дій та повернення супротивників на позиції, які вони займали на 13 квітня 1975 р.), без пропонування (або ж підтримки пошуку) політичних реформ не було адекватним політичним реаліям Лівану і на практиці не тільки не створювало не-

обхідного переговорного простору, але й, по суті, сприяло інтенсифікації процесу становлення нової моделі співіснування та забезпечення стабільності в Лівані – моделі міліцейської фрагментованості.

ПОСИЛАННЯ

- ¹ Press Interview Statements by President Sadat of Egypt Explaining His Announcement of 1976 as the "Year of Palestine" and Discussing the Situation in Lebanon, Cairo, October 19, 1975 // International Documents on Palestine 1975. – Beirut: The Institute for Palestine Studies; Kuwait: The University of Kuwait, 1977. – P.497.
- ² Statement Issued by the Government of Egypt Regarding the Situation in Lebanon, Cairo, December 1, 1975 // International Documents on Palestine 1975. – Beirut: The Institute for Palestine Studies; Kuwait: The University of Kuwait, 1977. – P. 522.
- ³ Press Interview Statements by President Sadat of Egypt Explaining His Announcement of 1976 as the "Year of Palestine" and Discussing the Situation in Lebanon, Cairo, October 19, 1975 // International Documents on Palestine 1975. – Beirut: The Institute for Palestine Studies; Kuwait: The University of Kuwait, 1977. – P.496-497.
- ⁴ Official Egyptian Statement on the Need for a Joint Arab Intervention in Lebanon, Issued in Cairo, March 28, 1976 // Journal of Palestine Studies. – Spring/Summer 1976. – P.273.
- ⁵ Statement issued by the government of Saudi Arabia stressing its support for the unity of Lebanon and cooperation with Palestine resistance // International Documents on Palestine 1975. – Beirut: The Institute for Palestine Studies; Kuwait: The University of Kuwait, 1977. – P. 519.
- ⁶ Statement by the Vice-President of Iraq's Revolution Command Council, Saddam Hussein, on Lebanese Crisis, April 17, 1976 // Journal of Palestine Studies. – Spring/Summer 1976. – P.276.
- ⁷ Deeb M. Saudi Arabian Policy Toward Lebanon Since 1975 // Toward A Viable Lebanon. – Washington: Center for Contemporary Arab Studies, Georgetown University, 1988. – P. 171.
- ⁸ Resolution of the Six-Nation Arab Summit Conference Held to Consider the War in Lebanon. Riyadh 18, 1976 // Taylor A.R. The Arab Balance of Power. – Syracuse: Syracuse University Press, 1982. – P.139-141.
- ⁹ Events. – 5 November 1976.
- ¹⁰ Dawisha A. Syria and the Lebanese Crisis. – London, Basingstoke: The Macmillan Press, 1980. – P. 163.
- ¹¹ Khalidi W. Conflict and Violence in Lebanon: Confrontation in the Middle East. - Cambridge: Center for International Affairs Harvard University, 1979. – P.104.
- ¹² Resolutions of the 8th Arab Summit Conference Convened to Discuss the Ending of the War in Lebanon. Cairo, October 26, 1976 // Taylor A.R. The Arab Balance of Power. – Syracuse: Syracuse University Press, 1982. – P. 143.
- ¹³ Resolution of the Six-Nation Arab Summit Conference Held to Consider the War in Lebanon. Riyadh 18, 1976 // Taylor A.R. The Arab Balance of Power. – Syracuse: Syracuse University Press, 1982. – P.139.
- ¹⁴ Resolutions of the 8th Arab Summit Conference Convened to Discuss the Ending of the War in Lebanon. Cairo, October 26, 1976 // Taylor A.R. The Arab Balance of Power. – Syracuse: Syracuse University Press, 1982. – P. 143.
- ¹⁵ Лебедева М.М. Политическое урегулирование конфликтов. – Москва: Аспект Пресс, 1999. – С.88.
- ¹⁶ Resolution of the Six-Nation Arab Summit Conference Held to Consider the War in Lebanon. Riyadh 18, 1976 // Taylor A.R. The Arab Balance of Power. – Syracuse: Syracuse University Press, 1982. – P.139-141.

Надійшла до редакції 15.02.2002